

Спеціалізованій вченій раді Д 58.082.04
у Західноукраїнському національному
університеті
46009, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11а

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Терецького Владислава Івановича на дисертацію
Новікова Дениса Олександровича на тему «Адміністративно-правове
регулювання санкційної політики України», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності
12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право**

Ступінь актуальності обраної теми. У сучасному світі санкції набувають все більшої актуальності та популярності, особливо у ситуаціях, коли світ стикається із гібридними війнами, загрозами, що безпосередньо загрожують національній безпеці відповідної держави та міжнародному правопорядку загалом. За останній період, враховуючи російську агресію, санкції в Україні стали одним із найголовніших інструментів державної політики, спочатку з метою подолання злочинних явищ, а у подальшому – для протидії й покарання винних у розв’язанні російсько-української війни.

Реакцією на вторгнення російської федерації у 2022 році в Україну стало засудження з боку переважної більшості світових лідерів та міжнародної спільноти. Ці події змусили світ відреагувати на порушення правил щодо кордонів незалежної суверенної держави, безпеки її народу шляхом запровадження санкційних обмежень стосовно росії та її союзників. До того ж накладення санкцій не виключало застосування й інших заходів щодо захисту територіальної цілісності та незалежності України, її самобутності та національних інтересів.

Україна стикнулася з унікальними викликами та загрозами, які вимагають ефективного і ретельно продуманого адміністративно-правового регулювання санкційної політики України. У цьому контексті національна база є фундаментом, на якому будується внутрішня санкційна політика, євроінтеграційні процеси, взаємодія та консолідація зусиль з міжнародним співтовариством. До того ж ефективність політики санкцій потребує регулярного й систематичного контролю та моніторингу, зокрема за проведенням обмежувальних заходів. Тому найважливішим завданням у наш час є застосування дієвих механізмів щодо запобігання обходу санкцій російською федерацією.

Отже, дослідження ролі та місця санкцій в адміністративному праві, моніторинг ефективності їх застосування на практиці, визначення особливостей санкційної політики в Україні, відповідності її сучасним вимогам і реаліям, міжнародним стандартам та принципам є надважливим завданням у контексті російсько-української війни.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Дисертацію виконано в межах напрямів наукових досліджень, визначених постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2023 року» від 7 вересня 2011 року № 942, «Національною стратегією сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки», що була затверджена Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 487/2021.

Достовірність, обґрунтованість і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій. Достовірність сформульованих у дисертації положень зумовлена поставленою метою, об'єктом та предметом дослідження, планом роботи, яким охоплено основні площини наукового завдання, що полягає у визначенні теоретичних, науково-методичних та практичних рекомендацій щодо адміністративно-правового регулювання санкційної політики України. Одержані в процесі дослідження наукові

результати дають підстави для висновків, рекомендацій та узагальнень, що мають як теоретичне, так і прикладне значення.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій сформульованих у дисертації обумовлена насамперед її обґрунтованою і логічною структурою, яка дала можливість комплексно розкрити предмет дослідження та простежити авторський задум, вибудувати чітку послідовність розкриття запропонованої наукової проблематики. В кінці кожного з трьох розділів містяться висновки, що відображають і логічно поєднують отримані результати, дають можливість виокремити проблемні питання, що потребують подальшого нормативно-правового вирішення.

Дисертантом опрацьовано значний масив загальнонаукової та спеціальної літератури, зарубіжних наукових джерел, нормативно-правових актів, міжнародних актів, Рекомендації Єврокомісії, аналітичну та статистичну інформацію. Обґрунтованість власних наукових результатів підтверджується й тим, що автор робить висновки на підставі аналізу та зіставлення поглядів і концепцій різних науковців.

На основі використання значного обсягу ґрунтовно опрацьованих джерел, зокрема праць науковців в галузі адміністративного права, а також публікацій представників фахових й експертних кіл та простеження динаміки «санкційного» законодавства дисертант зміг отримати достовірні й достатньо обґрунтовані результати дослідження, що мають вагому наукову новизну. Передусім, йдеться про першість у: 1) формулюванні визначення поняття та сутності адміністративно-правових санкцій як передбаченого чинним законодавством інструменту впливу уповноваженого на це суб'єкта з метою припинення правопорушення, усунення його причин і наслідків, а також покарання правопорушника в адміністративному порядку із застосуванням законних процедур та механізмів; 2) описі змісту відповідних ознак адміністративно-правових санкцій, які є результатом реакції уповноваженого суб'єкта стосовно вчиненого правопорушення та застосовуються через відповідну встановлену законом процедуру у

визначеній процесуальній формі; 3) визначенні основних засад та принципів санкційної політики в Україні, характеристиці способів забезпечення їх реалізації; 4) розробці класифікації санкцій за змістом; 5) визначенні понять «санкційна політика», «принципи санкційної діяльності», «підсанкційна особа»; 6) розробці періодизації становлення та розвитку санкційної політики; 7) визначенні основних напрямків вдосконалення адміністративно-правового регулювання санкційної політики під впливом євроінтеграційних процесів.

Становить науковий інтерес аргументація дисертанта на користь висновку, що санкційна політика, як правило, є багаторівневою – її основні параметри визначаються міжнародними організаціями або асоціаціями, тоді як кожна країна з часом формує для себе згідно національного законодавства, власний формат реалізації обмежень. При цьому автор виділив ряд особливостей, що впливають на її ефективність, а зокрема: багатоцільовий характер, синхронізація дій з партнерами, потреба у прийнятті ризиків «бумеранга», застосування багаторівневих і вторинних санкцій (ст. 149).

Цікавою є позиція Новікова Д. О. про те, що основною метою санкцій є припинення війни, зменшення військово-технологічних можливостей країни-агресора для ведення наступальних військових дій сучасними видами зброї. Як слушно зазначає дисертант, санкційна політика проти тоталітарного режиму росії повинна бути спрямована на завдання максимальної шкоди для зменшення можливостей рф вести агресивні війни, особливо в оборонному секторі, суднобудуванні, приладобудуванні, ракетно-космічній промисловості, у науково-дослідних інститутах, в постачанні обладнання, машин, передових матеріалів, а також у тих секторах, які мають значний вплив на ведення гібридної війни: наприклад, ІТ, медіа, енергетика тощо (ст. 153).

Науковий інтерес викликає характеристика санкційних пакетів, запроваджених країнами ЄС та США у відповідь на злочинні дії рф.

Автором зазначено, що міжнародні санкції, зокрема країн ЄС і США проти РФ, як правило, передбачали: 1) ослаблення військового потенціалу та скорочення економічної бази, необхідної для виробництва певних видів озброєнь і військової техніки; 2) покарання політичного режиму, а також еліт, які його підтримують, через блокування активів та ізоляцію; 3) запобігання прагнення щодо подальшої ескалації конфлікту державо-агресоркою. В цьому випадку санкції повинні зробити для росії неприйнятною ціну її агресивної політики. Це можна досягнути шляхом позбавлення її економічної опори, тобто найбільшого джерела надходження грошей – експорту енергоресурсів (с. 168).

Заслуговує на увагу висновок Новікова Д. О. про те, що «європейська інтеграція є важливою стратегічною ціллю України, що визначена законодавчо. Аналіз її перспектив свідчить, що попереду роботи є ще досить багато, але Україна рухається в правильному напрямі. Воля народу та консолідація всіх гілок влади повинні дати позитивний результат щодо вступу України в ЄС. Необхідним та важливим є покращення глобальної координації з партнерами у питаннях санкційної політики та розробка відповідної ІТ-системи, інтеграція її із системами ЄС, а також впровадження рекомендацій, запропонованих міжнародними експертами у зазначеній сфері (с. 195).

Отже, елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

На схвалення заслуговує ціла низка положень дисертації, та, відповідно, не менш важливими для удосконалення «санкційного» законодавства України відповідно до міжнародних стандартів є й інші, зроблені Новіковим Д. О., висновки, пропозиції та рекомендації.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання.

Основні положення та висновки, що викладені в роботі, можуть бути використані у:

- у *правотворчій діяльності* – у процесі підготовки змін та доповнень до правових актів, у галузі застосування санкцій, а також при розробці конструкцій обмежувальних заходів в актах адміністративного законодавства, основних принципів і процедур їх застосування;

- у *правозастосовній сфері* – з метою вдосконалення практики і підвищення ефективності застосування санкцій;

- у *науково-дослідній сфері* – висновки та основні результати дослідження можуть стати підґрунтям для подальших наукових досліджень у сфері генезису та еволюції санкційної політики України, вивченні сучасного механізму її реалізації;

- у *навчально-методичній роботі* – основні положення цього дослідження також можуть використовуватись у процесі викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Міжнародне право», «Адміністративна відповідальність», при підготовці підручників, посібників, навчально-методичної літератури.

Повнота викладення результатів наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Ознайомлення з науковим доробком здобувача за темою дисертації дає змогу стверджувати, що наукові публікації Новікова Д. О. повною мірою відображають основні наукові результати його дисертаційної роботи. Кількість, обсяг та якість друкованих праць відповідають нормативним вимогам, рекомендованим для повноти висвітлення отриманих результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Публікації підтверджують, що наукові та практичні результати дослідження одержані автором самостійно і оприлюднені до захисту дисертації. При застосуванні наукових праць учених, законодавства України, міжнародно-правових актів, інших джерел інформації у дисертації зроблено на них посилання.

Наукові положення, вагомі розробки та результати дослідження опубліковані дисертантом у виданнях відповідно до нормативних вимог Міністерства освіти і науки України. Основні результати та положення дослідження відображені у восьми публікаціях, зокрема у чотирьох наукових статтях, три з яких опубліковано у фахових наукових виданнях України, а одна -- у зарубіжному науковому виданні, а також у чотирьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Дисертація складається із вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Аналіз змісту наукової роботи Новікова Д. О. дозволяє прийти до висновку, що всі розділи та підрозділи дисертації, висновки і положення, що винесені на захист, викладені послідовно і логічно, із знанням теорії і практики у сфері визначення адміністративно-правових засад санкційної політики України.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Вивчення змісту дисертації та наукових публікацій дає змогу дійти висновку про відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи порушення інших видів принципів та правил академічної доброчесності, які могли б поставити під сумнів самостійний характер рецензованого дослідження. Зазначене підтверджується наявністю відповідних посилань на вказані автором літературні джерела, зокрема під час використання ідей, розробок, відомостей тощо.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Новікова Д. О., варто зауважити, що окремі положення, висновки та рекомендації не завжди сприймаються однозначно, як це вважає автор, оскільки мають дискусійний характер або потребують додаткової аргументації.

1. На сторінці 32 дисертації здобувач зазначив, що «з 31 січня 2024 року в Україні почав функціонувати Державний реєстр санкцій – інформаційно-комунікаційна система, що забезпечує надання безоплатного

публічного доступу до актуальної та достовірної інформації про всіх суб'єктів, щодо яких застосовано українські обмежувальні заходи». Однак, під час публічного захисту дисертації хотілося б почути від здобувача, які саме джерела інформації використовуються для формування Реєстру, а також наскільки вони є достовірними та верифікованими.

2. У підрозділі 1.2. «Стан наукових досліджень адміністративно-правового регулювання санкційної політики в Україні» автор запропонував визначення поняття «адміністративно-правова санкція» та окреслив характерні ознаки санкцій, що дозволило їх відмежувати від інших подібних правових явищ. Водночас було б доцільно зазначити не лише теоретичні, а й практичні підходи до виокремлення цих ознак, а також аргументувати їх застосування у правозастосовній діяльності.

3. На сторінці 99 дисертації Новіков Д. О. зазначив, що «на початку 2021 р. санкційна політика в Україні стала більш публічною та набула широкого суспільного резонансу, якщо порівнювати із минулими роками». Було б доречно конкретизувати, які саме зміни в санкційній політиці стали чинниками такого суспільного резонансу, та навести конкретні приклади чи нормативно-правові акти, що підтверджують цей процес.

4. У підрозділі 2.2. «Організаційне забезпечення формування та реалізації санкційної політики в Україні» здобувач акцентував увагу на проблемі ефективності санкцій, зазначивши, що «запроваджені санкції стосовно економіки агресора не мають здебільшого високого одночасного ефекту, але він посилюватиметься із часом». У зв'язку з цим виникає логічне питання: чи передбачає адміністративне право відповідні механізми реалізації санкцій, які б забезпечували їхню ефективність? Було б доцільно розкрити ці механізми та оцінити їхню дієвість у контексті правозастосовної практики.

5. На сторінці 130 дисертації автор зазначив, що «ефективнішою вважається політика «батога і пряника», при якій санкції не просто вводяться і загрожують посиленням, а й передбачають можливість їх

ослаблення, якщо країна-порушниця почне вживати заходів для задоволення висунутих до неї вимог». Вважаємо, що таке формулювання не зовсім відповідає науковому стилю, адже наукова аргументація має спиратися на чіткі правові конструкції. Тому в майбутніх дослідженнях здобувачу бажано уникати подібних тверджень і більше зосереджуватися на нормативно-правовому підґрунті санкційної політики.

Водночас викладені зауваження є дискусійними та мають здебільшого рекомендаційний характер, а тому не впливають на загальну позитивну оцінку, достатньо високий теоретичний рівень та науково-практичну значущість рецензованої дисертації.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Наведене дозволяє зробити висновок, що дисертація на тему «Адміністративно-правове регулювання санкційної політики України» є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично значущі результати, що вирішують важливе і актуальне для науки адміністративного права завдання щодо створення теоретико-правового підґрунтя для підвищення ефективності санкцій як передумови до вдосконалення адміністративно-правового регулювання санкційної політики в Україні.

Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень та повнота викладу в опублікованих працях повністю відповідають нормативним вимогам. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до вимог, встановлених МОН України. Автореферат дисертації не містить положень, які не увійшли у текст дисертації.

Робота відповідає науковій спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Отже, вищевикладене дозволяє зробити загальний висновок, що дисертація Новікова Дениса Олександровича на тему «Адміністративно-правове регулювання санкційної політики України» відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес, фінансове право, інформаційне право.

Офіційний опонент:

завідувач сектору проблем реалізації
господарського законодавства
Державної установи «Інститут економіко-правових
досліджень імені В. К. Макутова
Національної академії наук України»,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Владислав ТЕРЕМЕЦЬКИЙ

підпис д.ю.н., професор
Владислав Теремецький завідувач
т.б.о. ученого секретаря
Державної установи Інституту
економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова
Національної академії наук України
О.А. Мрецький
26 лютого 2015 р.

